

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Simbolul Credinței (IV)

(Lumea, creație a lui „Dumnezeu atotțiitorul făcătorul cerului și al pământului, al tuturor celor văzute și nevăzute” — Art. 1).

După învățătura Bisericii noastre, prin numirea de lume se înțelege, în general, întreaga creatură sau făptură a lui Dumnezeu, deosebită de ființa Lui dar păstrându-i-se neîntreptă legătura cu El, lume în care deosebim: 1. lumea spirituală sau îngerii, 2. lumea materială sau universalul material și 3. omul, ființa material-spirituală.

1. *Lumea spirituală*, compusă din îngeri, a fost creată înaintea lumii materiale văzute și a omului. „La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul” (Gen. 1, 1) sînt primele cuvinte ale Sfintei Scripturi. Aici, prin cuvîntul *cer* nu se înțelege cerul văzut, bolta cerească, despre care se vorbește mai tîrziu în istoria creației (Gen. 1, 6), ci se înțelege lumea spirituală nevăzută, lumea îngerilor sau a puterilor netrupești, „ostirea cerească”, cum mai sînt numiți uneori îngerii (Luca 2, 13).

Îngerii sînt ființe reale spirituale personale, deci avînd conștiință, gîndire și voință liberă, deosebite și de Dumnezeu și de oameni, inferioare lui Dumnezeu dar superioare oamenilor, și cu o menire specială, aceea de a sluji lui Dumnezeu și lumii create de El, după a lui orînduire. Îngerii „sînt toți duhuri slujitoare, trimiși ca să slujească pentru cei ce vor fi moștenitorii mîntuirii” (Evrei 1, 14) și, în genere, să vestească pe Dumnezeu, mărindu-l, și să-i îndeplinească voia. Ca duhuri slujitoare, îngerii, fără a fi pretutindeni, se mișcă cu o ușurință neînțeleasă de mîntuirea omenească și pot fi pretutindeni unde li se poruncește de Dumnezeu.

Starea morală actuală a îngerilor buni este de sfințenie și, prin harul dumnezeiesc ca dar pentru stăruința lor în bine, de perfectă nepăcățuire (impecabilitate), cugetînd și săvîrșind numai binele și nemai putînd fi atrași spre rău. Astfel, îngerii se află în deplină comuniune morală cu Dumnezeu, în aceasta bucurîndu-se de negrăită fericire, stînd înaintea Domnului (Isaia 6, 2—3) ca aleși ai lui Dumnezeu (I Tim. 5, 21), ca privitori ai feței Lui (Matei 18, 10), ca locuitori ai Ierusalimului ceresc (Evrei 12, 22), păstrînd

du-și pentru totdeauna sfințenia (Matei 25, 31). În îngeri, mai mult și mai puternic decît pe celelalte trepte ale făpturii, se răsfrîng perfecțiunile dumnezeiești, astfel că ei aduc lui Dumnezeu cea mai înaltă premărire în cunoaștere dreaptă și necondiționată îndeplinire a voinței Lui, ca „lăudători străluciți ai măririi lui Dumnezeu”, cum îi numește Mărturisirea Ortodoxă (I, 18).

Numărul îngerilor este foarte mare, omenește neînchipuit de mare, și numai Creatorul îl cunoaște. Sfînta Scriptură vorbește despre tabere de îngeri (Gen. 32, 1—2), legiuni de îngeri (Matei 26, 53), mulțime de oaste cerească (Luca 2, 13), mii și milioane de îngeri (Dan. 7, 10; Evrei 12, 22; Apoc. 5, 11). Iar în marea mulțime de îngeri, Dumnezeu a așezat, încă de la creație, o ordine după care îngerii se deosebesc între ei în privința cunoașterii, puterii și slujbei încredințate lor. Astfel cunoaștem din Descoperirea dumnezeiască nouă cete de îngeri: Serafimi, Heruvimi, Scaune (Tronuri), Domnii, Stăpîinii, Puteri, Începătorii, Arhangheli, Îngeri. Și cu tot numărul mare al lor, îngerii formează totuși între ei o unitate deplină și o perfectă comuniune duhovnicească între ei și cu Dumnezeu.

Slujirea îngerilor în legătură cu lumea are mare importanță, în acțiunea pronoitoare a lui Dumnezeu și cu deosebire în opera de mîntuire, pentru întemeierea și desăvîrșirea împărăției lui Dumnezeu. În viața pămîntească a Mîntuitorului, îngerii sînt amintiți de multe ori și în momente însemnate. Tot așa, îngerii ajută și ocrotesc pe oamenii vrednici; ei se bucură de întoarcerea păcătoșilor (Luca 15, 10); ei slujesc celor ce cred în Hristos (Evrei 1, 14); fiecare bun creștin viețuiește sub ocrotirea unui înger (Matei 18, 10; Fapte 12, 15), a îngerului păzitor pe care îl primește la botez. În genere, îngerul păzitor întărește credința și pietatea, apără de rele (Ps. 90, 11), mijlocește pentru credincioși (Matei 18, 10), aduce în fața lui Dumnezeu rugăciunile și facerile de bine ale credincioșilor (Apoc. 8, 3—4), însotește sufletele celor adormiți (Luca 16, 22). Mai departe, îngerii ocro-

tesc popoarele și statele, ca și comunitățile și așezămintele creștine. După hotărîre dumnezeiască, îngerii sînt întrebuințați și pentru pedepsirea nelegiuirilor (Fapte 12, 23; Isaia 37, 36).

Cinstirea sau cultul sfinților îngeri se explică astfel prin locul prim printre creaturi, asigurat lor de către însuși Creatorul, ca și prin marile lor rol pe care li-l atribuie tot Creatorul în legătură cu grija Lui față de lume în general și în lucrarea dumnezeiască de mîntuire în special. De aici datorită de cinstire a îngerilor, după învățătura Bisericii, cinstirea lor fiind tot cinstirea a lui Dumnezeu făcătorul, orînduitorul și pronoitorul a toate.

Îngerii rîi. O parte din îngeri, cuprinși de mindrie (Sirah 10, 13; I Tim. 3, 6), n-au rămas în fericiată stare de comuniune morală cu Dumnezeu în care au fost creați; ei „întru adevăr n-au stătut” (Ioan 8, 44), ci, abătîndu-se de la menirea lor, au pierdut acea stare, pentru că „nu și-au păzit vrednicia” (Iuda 6), devenind îngeri rîi, duhuri necurate, diavoli sau draci, împietriți în rău și osîndiți pentru vesnicie (Matei 25, 41; Apoc. 20, 10).

Diavolul urăște adevărul și năzuiește numai după minciună; el este „tatăl minciunii” (Ioan 8, 44) și „înselător a toată lumea” (Apoc. 12, 9). Îndeosebi lucrarea diavolului se îndreaptă împotriva operii de mîntuire a lumii, amăgind suflete omenești, căutînd să împingă la rău și încurajînd la păcat, spre înstrăinare de Dumnezeu. Căci pentru aceasta s-a întrupat Fiul lui Dumnezeu ca să sfărîme lucrurile diavolului (I Ioan 3, 8). Cu harul sfințitor al lui Hristos, în Duhul Sfînt, primit prin Sfintele Taine, cu armele dumnezeiești, cu privegherea și rugăciunea (Efes. 6, 10—11, 18), credinciosul învinge orice ispită, oricît de puternică ar fi influența celui rău. „Supuneți-vă lui Dumnezeu. Stați împotriva diavolului și el va fugi de la voi. Apropiati-vă de Dumnezeu și se va apropia și El de voi. Curațiți-vă mințile, păcătoșilor, și sfințiți-vă inimile, voi cei îndoielnici” (Iacov 4, 7—8).

Pr. prof. Isidor Todoran

Piine pentru suflet

Răspunderea preotului

De bună seamă, Sf. Scriptură este pentru toți creștinii un izvor nescut de învățături dumnezeiești, ca un izvor de „apă vie” din care cu cît scoți mai mult cu atît dai de apă mai răcoritoare.

Dar în ea sînt cuvinte, îndemnuri și adevăruri care se îndreaptă în mod deosebit către slujitorii altarului, către păstori de suflete. Aceste părți din Sf. Scriptură se cer citite mereu și transformate în hrană duhovnicească, în far luminos în activitatea preotului.

Mîntuitorul însuși i-a chemat uneori pe Sf. Apostoli și i-a învățat tainele împărăției lui Dumnezeu, le-a dat putere de sus și i-a trimis în lume să propovăduiască Evanghelia împărăției lui Dumnezeu, să săvîrșească Sf. Taine și să conducă pe oameni la mîntuire.

Lor le-a spus, în primul rînd:

„Eu sînt păstorul cel bun. Păstorul cel bun își pune viața pentru oile sale. Iar cel plătit și cel care nu este păstor, și ale cărui oi nu sînt ale lui, vede lupul venind și lasă oile și fuge și lupul le răpește și le risipește. Eu sînt păstorul cel bun și cunosc pe ale Mele și ale Mele mă cunosc pe Mine” (Ioan 10, 11—14).

De cîte ori auzim sau citim acest text biblic ne gîndim la marea răspundere pe care Fiul lui Dumnezeu a dat-o apostolilor și urmașilor lor.

După pilda Marelui Păstor, preotul este cel ce trebuie să-și cunoască turma, să o iubească, să o hrănească și să-și pună sufletul pentru mîntuirea ei.

Trăim într-o vreme în care în toate sectoarele de activitate se pune un accent deosebit pe spiritul de răspundere al oamenilor. Am putea spune că răspunderea este unul din criteriile de apreciere a muncii și cheie a succesului.

Dacă această cerință este atît de necesară în activitatea oamenilor, dacă fiecare om este dator să răspundă de felul cum muncește, apare cu atît mai evidentă datoria preotului de a răspunde pentru felul în care își îndeplinește misiunea. Pentru vorbele și pentru faptele sale preotul răspunde nu numai personal în fața lui Dumnezeu, ci răspunde și pentru faptul că lucrarea lui pozitivă sau negativă are repercusiuni asupra întregii parohii și chiar dincolo de hotarele parohiei. Greșeala lui pastorală este de multe ori mai mare decît o erezie pentru că ea este un fel de „viitură” care distruge tot ce întîlnește în cale.

Slujitorul altarului răspunde direct de faptele lui dar el răspunde și de influența pe care acestea o au asupra credincioșilor și chiar de faptele credincioșilor al căror părinte sufletește este. Precum un părinte trupește este răspunzător în mare măsură de greșelile copiilor, tot astfel păstorul sufletește devine vinovat de abaterile fiilor săi sufletești. El nu poate spune, nu se poate dezvinovăți de abaterile morale ale credincioșilor, spunînd că pe el nu-l interesează. De asemenea nu-i poate fi indiferentă opinia

(Continuare în pag. a 2-a)

Părintele VASILE

CALENDAR DE INIMĂ

Gheorghe Șincăi

și problemele controversate ale Istoriei Românilor

(Continuare din numărul trecut)

6. *Limba română provine din latina clasică sau din latina populară?* Samuil Micu și Gheorghe Șincăi credeau că limba română se trage din latina cultă, clasică; Petru Maior credea că din cea populară. Teza celui din urmă s-a dovedit a fi cea adevărată.

Nicolae Iorga, referindu-se la *Elemente Linguae* a lui Micu și Șincăi, notează că „în această cărticică răsare pentru întia oară teoria coruperii limbii românești, care ar putea fi redusă la puritatea ei latină”. Ei n-au fost însă dintre cei care au propus relatinizarea excesivă care, de altfel, nici nu s-a putut impune, fiind artificială. Șincăi și-a scris *Hronica* în româna vorbită a vremii. Al. Duțu consideră Gramatica lui Micu și Șincăi, pe bună dreptate, o „operă de demonstrație erudită și culme a unui crez”. Era de fapt un manifest național, destinat în aceeași măsură conștiinței românești și circulației largi în rîndurile nu numai a lingviștilor, ci și a istoricilor care trebuiau să ia cunoștință de latinitatea noastră veche și nobilă.

7. *Cum au scris românii la început, cu caractere latine sau slave?* La început, după părerea lui Șincăi, românii au scris cu caractere latine, pentru cel mai simplu și mai evident motiv: „slovelor chirilești nu s-au putut folosi fiindcă nici era pe lume.” Scrierea cu caractere slave s-a introdus mult mai tîrziu, cînd au apărut

slavii și alfabetul lor. Șincăi crede că această scriere s-a introdus la noi datorită Bisericii, în slujbe, și anume după Sinodul de la Florența (1439). Pînă atunci episcopii români se iscăleau la sinoade cu caractere latine, dar după aceea, fiind „împotriviți unirii cu Biserica Romei” au băgat literele „slavinilor”. Petru Maior crede că ea s-a introdus mai devreme de către conducerea politică din Principate în perioada formării statelor româno-bulgare. Maior crede chiar că românii au avut și cărți în limba lor, scrise cu caractere latine înainte de introducerea slavei, dar „românii toate cărțile sale, care erau scrise cu slove latinești le prăpădiră”.

Pentru Șincăi, ca și pentru ceilalți, era limpede că, dacă la început s-a scris cu caractere latine, trebuia să se revină la ele. El se pronunță cu acest prilej și asupra altei probleme în care a presimțit un alt capăt posibil de controversă.

8. *Românii au primit creștinismul de la slavi, sau a fost invers?*

Și de data aceasta argumentul lui Șincăi va fi simplu și convingător. El arată că pe timpul lui Galien, în Dacia lui Traian și a lui Aurelian, erau deja preoți creștini. Din

(Continuare în pag. a 2-a)

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALA
Episcop

Mărturii despre românii din Turnișor-Sibiu

În arhiva bisericii Maria („Marienkirche”) din Sibiu, a parohiei evanghelice din Turnișor precum și la diferitele alte oficii bisericești și civile se găsesc însemnări de mare interes pentru trecutul românilor din comuna Turnișor. În lumina acestora se poate vedea că românii cu sașii au împărțit aceeași soartă, bună sau rea, în trecutul lor. Unele mărturii vorbesc despre vechimea românilor în Turnișor, altele despre numărul lor acolo, despre modul de trai, despre armonia dintre cele două comunități religioase și naționale.

În intervalul de timp dintre anii 1370—1372 se face cea dintîi mențiune a unui român din Turnișor. Aceasta într-un inventar al bisericii Maria („Marienkirche”) din Sibiu. Mențiunea cuprinde „fiul unui român” („filius walachi”), care a cultivat, împreună cu alții, pămîntul acestei biserici,¹ situat în hotarul comunei Turnișor, pentru care avea să achite impozit asupra roadelor pămîntului.²

Într-un registru de dări din anul 1691 al Scaunului Sibiu se menționează 8 români și anume: Opriș Vorzică, Stan George, Bucur Șubulcă, Toma Vlădești, Manu Popa, Ioan Veștemeanu...³

În calitate de plători de impozit din Turnișor sînt menționați 28 coloniști sași („coloni Saxones”) și mai mulți români, oameni ai locului, în anul 1712.⁴

În afară de 52 locuitori sași au murit de ciumă și 55 locuitori români, în anul 1719.⁵

Într-o descriere — din 1721 — a Scaunului Sibiului se scrie despre

Turnișor următoarele: „Și românii plătesc împreună cu ei (adică cu sașii) impozitele.”⁶ („Valachi etiam quidam cum ipsis contribuentes). Ca locuitori ai așezării se numără în același an 34 capi de familie români și 25 sași. („Possessionati Saxones nr. 25, inquilini Valachi 34”).

Într-o listă de impuneri — din 1728 — sînt menționați următorii români ai localității: Axente Sreinel, Teodor Sîrbu, Costand Coman. Onea Rusu, Ioan Comșu junior, Ioan Comșu senior, George Zidar, Șerb Mans, Dan Juga, Gheorghe Bănciu, Isac Cîmpean.⁷

În vederea recrutării pentru garda cetățenească („Bürger Corps”) și pentru apărarea patriei („Landwehr”) se alcătuiește — în 1809 — o listă a locuitorilor comunei Turnișor, „cu considerarea la familia și vîrsta bărbatilor”. În această listă sînt introduși în mod amănunțit, toți membrii familiilor de români, insistîndu-se asupra vîrstei persoanelor de gen bărbătesc.

Dr. Helmut Klima
Preot evanghelic
în Turnișor—Sibiu

(Continuare în pag. a 2-a)

¹ adică „Marienkirche”.
² Marienkirche, Arhiva, Vol. XI, p. 338.
³ Korrespondenzblatt, 1899, p. 91.
⁴ Arhiva, Vol. 23, p. 103.
⁵ Act al Consiliului Municipal 86/1719.
⁶ Arhiva, Vol. 32, p. 167—169.
⁷ Document aflător în Arhivele Statului.

Gheorghe Șincai

(Continuare din pag. 1)

cea din urmă, unii episcopi au participat la Sinodul întâi ecumenic. Era tocmai momentul în care năvăliseră Goții. Slavii au venit mult mai târziu. „Așadar — conchide el logic — nu românii au luat credința lui Hristos de la gothi sau de la sloveni, ci gothi și sloveni s-au luminat prin români.”

9. Se vorbește de obicei de așa-zisa „mie de ani întunecată” din istoria românilor, de la retragerea lui Aurelian, pînă la formarea primelor state românești. Care este părerea lui Șincai? Cu totul alta. Și dovada e însăși cronica sa, în totalitatea ei. El nu se oprește la anii 274, ci continuă an de an pînă la 1739, urmărind cu deamănuntul istoria Imperiului roman de apus și de răsărit, socotind ca foarte firesc să facă așa. Dacia era parte din Imperiul roman. Istoria ei e totuna cu Istoria acestui Imperiu. Teza lui Șincai n-a fost îndejuns de folosită de istoricii români, deși merită toată atenția. De altfel, tocmai acest lucru, l-a supărat de la început pe cenzorul ediției latinești, episcopul Iosif Martonfy, care i-a interzis publicarea. În *Reflexiones in Cronicon Dni Georgii Șincai* el scrie că sub titlul de Istoria

valabilor, Șincai scrie de fapt altceva: ceva ce s-ar putea intitula *Chronicon Imperatorum Romanorum tam occidentalium quam orientalium qui in Dacia aut pro Dacia bella gesserunt*, și declară lucrarea „periculoasă”. Il va fi supărat desigur și faptul că în această istorie, Șincai include și tot ce știe despre istoria Moldovei și a Țării Românești, ca făcând parte organică din istoria tuturor românilor. Șincai mai vine și cu altă idee, anticipând cum mai mult de 100 de ani formula „Byzance après Byzance” a lui N. Iorga, deoarece el consideră că moștenitorii legitimi ai Imperiului roman de răsărit nu sînt grecii, ci românii: „Prin luarea Țării Românești de către Turci s-au stins cu totul împărăția strămoșilor noștri, carea ei cu multă vârsare de sînge, dar cu mai multă dreptate o cîștigaseră pe seama noastră a românilor, ca pe seama unor nepoți, nu pe seama grecilor, cari fără vreo cîință și numai cu vicleșug au răpăcit împărăția, ba și numele de la noi (se referă desigur la numele de *romei* pe care și l-au dat grecii bizantini n.n.): căci grecii nu sînt romani de viță precum sînt românii.”

10. Ce anume a stimulat la corifeii Școlii ardelenice dedicarea lor cu totul deosebită studiilor istorice naționale și studiilor de limbă, spre a dovedi romanitatea poporului român? Nimic altceva decît dragostea de

neam și de patria comună, Dacia cea de la început. Tot ce au făcut corifeii Școlii ardelenice au făcut ca buni români. Nu pentru că ar fi aparținut vreunor clase sau vreunei confesiuni. Ei au avut chiar neșansa să fie contemporani cu episcopul Bob, zeos pentru catolicizarea totală, deși știa bine că nobilimea română trecută la catolicism se maghiarizase cu totul. Bob se desolidarizează de *Supplex*, pedepsește și înjosește în dreapta și stînga, își însușește Biblia tradusă de S. Micu pe care o publică abia atunci cînd Micu se înțelese cu episcopul ortodox Gherasim Adamovici s-o tipărească acesta. De aceea Șincai va aștepta emanciparea propriului popor prin luminarea maselor, prin trezirea conștiinței naționale și prin sporirea științei de carte.

Șincai, cum scrie Blaga, așa a fost ajutat de mai marii săi, că a trebuit să rătăcească toată viața cu manuscrisele în desaga.

Mare om de cultură, istoric, poet, pedagog, patriot înflăcărat, Gheorghe Șincai poartă pe fruntea sa, pe lîngă toate acestea și cununa de erou și martir care a luptat și a suferit pentru convingerile sale românești, ca să ni le poată transmite și nouă ca pe o sfințită moștenire și ca pe un testament pentru inimă și minte. La 28 februarie 1979 se împlinesc 225 de ani de la nașterea sa. De murit încă n-a murit, pentru că e dintre cei care nu mor niciodată.

Răspunderea preotului

(Continuare din pag. 1)

credincioșilor despre faptele sale. El trebuie să-și păstreze „vrednicia”, ce i s-a dat prin darul preoției și nu are dreptul să întine prin păcat harul ce i s-a dat. Cînd am fost hirotoniți, înainte de a îmbrăca veșmintele liturgice, arhiereul a spus: „vrednic este”. E drept că astăzi această formulă are un caracter declarativ, pe care credincioșii o confirmă. Dar la început nu a fost așa. Ea a avut caracterul interogativ. Arhiereul întreabă pe credincioși: „vrednic este?” și credincioșii, care s-au rugat cu evlavie la hirotonie, întăresc aceasta, o confirmă și prin aceasta intră în comuniune cu preotul, devin Trupul tainic al lui Hristos, îndeplinind fiecare rostul pe care îl are în acest organism duhovnicesc. Cît de bine ar fi dacă credincioșii ar putea spune mereu despre preotul lor: „este vrednic”, e un „părinte bun”, sau cît de mîngietor te simți atunci cînd auzi pe credincioși spunînd: „am avut sau avem un preot bun, să ni-l țină Dumnezeu”.

Răspunderea preotului nu se mărginește numai la felul cum îngrijește biserica din lemn sau din piatră, deși această răspundere este de mare însemnătate, fiindcă biserica este „Casa lui Dumnezeu”, este „muntele cel sfînt al Domnului”, locul în care se continuă jertfa cea nesîngeroasă a Mîntuitorului. Preotul este cel dintîi răspunzător de îngrijirea și curățenia ei și nu „sfătul” sau îngrijitorul, care e numai colaboratorul preotului și nu poate fi făcut singur vinovat dacă biserica nu-i îngrijită.

Răspunderea preotului nu se mărginește numai la felul în care rezolvă actele administrative sau cum chivernisește avutul bisericii. Și acestea trebuie făcute bine și la timp. Biserica este instituție văzută dar nu e numai instituție omenească.

Răspunderea preotului merge mai departe. Ea cuprinde „zidirea templului lui Hristos” (Efes. 4, 12) care sînt credincioșii. El trebuie să zidească acest templu, să-l hrănească și să-l facă să crească. De acest „templu” țin nu numai cei ce frecventează slujbele, ci toți credincioșii din parohie, toți cei ce au primit Botezul, au primit Taina Sf. Mir și s-au împărtășit. Ce facem pentru aceștia, care din binecuvîntate pricini n-au putut veni la biserică și care stau la periferia vieții din parohie? Ce facem în fiecare zi pentru binele trușesc și sufleteș al credincioșilor? Cît timp consacram activității pastorale? Aici trebuie să ne aducem aminte de parabola cu oaia pierdută, în care păstorul cel bun s-a dus și a căutat-o și aflînd-o a venit cu ea în staul și s-a bucurat toți. Parohia este o comunitate euharistică, toți credincioșii sînt mădule ale acestei comunități și preotul răspunde de ei. Trebuie să le iasă în întîmpinare, să-i caute, să le arate dragostea de părinte, să-i ajute în caz de nevoie. Altfel ei caută mîntuirea în altă parte, unde li se oferă, unde sînt chemați și unde spun că li se vorbește și se trăiește mai aproape de Hristos. Conclucrarea dintre păstorul de suflători și credincioșii trebuie să fie mai strînsă, mai apropiată, să fie chemați să ia parte în circuitul de rugăciune și fapte bune ale întregii comunități. Preotul se cuvine să-i ajute să le împlinească setea religioasă prin cuvînt și faptă, prin rugăciune și muncă comună cu ei. Toate să fie săvîrșite, cum spunem la sfîrșitul rugăciunii euharistice „pentru toți și pentru toate”, adică pentru toți credincioșii și pentru toate trebuințele lor trușesti și sufletești. Preotul zilelor noastre trebuie să fie un slujitor integralist, să cuprindă în grija și dragostea lui pe toți enoriașii săi, nu se poate lipsi de unii și să se dezintereseze de ceilalți, nu sînt unii predestinați spre mîntuire și alții spre osîndă.

Dacă, de pildă, a făcut într-o duminică rugăciune pentru un bolnav, în cursul săptămîinii dacă nu chiar în ziua aceea, părintele e dator să viziteze pe acest fiu duhovnicesc, să vadă de ce are lipsă și să-l ajute după putință.

Credincioșii nu trebuie tratați ca o „turma necuvîntătoare” și nici cu sila nu pot fi duși pe calea păcii, a dreptății, a fetei de bine și a dragostei de Dumnezeu și de oameni.

În organismul duhovnicesc al parohiei el are rolul pe care îl are inima în trupul omesc. E centrul de la care pleacă și spre care vine tot circuitul harului, centrul de gîndire și trăire creștină, să iradiază din gîndurile și faptele lui, permanent, lumina învățaturii creștine, Hristos însuși, al cărui ucenic este.

Dacă unul din mădulele trupului se cangrenează sau se paralizază înseamnă că inima nu mai funcționează bine. Dacă credincioșii încetează de a mai fi mădule vii ale Bisericii, nu mai participă la viața harică, înseamnă că inima, adică preotul nu mai are puterea să propulseze și să întrețină integritatea Bisericii. Atunci se întîmplă ca unele mădule să se desprind de comuniunea cu Trupul tainic al lui Hristos, sau se prind de alte organisme care le hrănesc.

Cînd Iosif s-a făcut cunoscut fraților săi în Egipt, care veniseră după hrană, le-a răspuns: „Nu vă întristați, că Dumnezeu m-a trimis înaintea voastră pentru păstrarea vieții voastre” (Facere 45, 5).

Aceasta e răspunderea preotului să hrănească cu cuvîntul și fapta pe credincioși, ca „viață să aibă și mai multă să aibă”.

Mărturii despre români...

(Continuare din pag. 1)

Următorii români sînt dați cu numele: Șerban Vulc, Mihail al lui Șerban Vulc, Ioan Iliu, Constantin Cișmaș, Rusalin Cișmaș, Ioan Bănciu, Ioan Muntean, Simion Muntean, Ioan Muntean junior, Ioan Moldovan, Petru Moldovan nou căsătorit, Ioan Moldovan, Zaharie Matei, Adam Apolzan, Simeon Bănciu, Lazăr Bănciu, Silvestru Părau, Manu Muntean, Ioan Muntean, Mihailă Vulc, Simion Feldiorean, Stan Topolog, Petru Părau, Simion Feldiorean, Petru Manta, Ioan Cișmaș, Oprea Petruș, Ioan Vulc, Stan Vulc, Todor Bănciu, Ioan Bănciu, Iliea Bănciu, Simeon Muntean, Achim Topolog, Ioacob Petruș, Rusalin Vulc, Ioan al lui Nițu Muntean, Lazăr Bănciu, Rusalin Bănciu, Petru Muntean, Nicolae Muntean, Todor Bănciu, Ioan Topolog, Stan Popovici, Nicolae Bărsan, Ioan al lui Lazăr Manta, Isaia Mărginean, Dănilă Onea, Toma Dolomina, Ioan Muntean. *Văduve*: Antinia lui Topolog, Ana lui Zamfir Bănciu, Bucura lui Manta, Chiva lui Ioan Ilie, Stana lui Muntean, Maria lui Părau, Stana lui Dragomir.

În concluzia listei se spune că pentru Garda civilă sînt apți 24 de capi de familie români, apoi pentru apărarea patriei sînt apți 10 dintre fiii românilor, de la vădulele românilor sînt apți 5 fii pentru apărarea patriei.⁸

Pe o carte de cult din arhiva parohiei evanghelice este vorba — în 1812 februarie — că „s-a construit biserica ortodoxă, dar deocamdată fără clopotniță”.⁹ Într-o statistică informativă — din 1818 — se notează că în localitate există „un preot neunit”. Se pomeneste totodată existența unei biserici „neunite”, carei îi aparțin familiile românești.¹⁰ Consistoriul evanghelic local (Turnișor) confirmă — în 1821 — obiceiul membrilor „vechei credințe” adică al românilor de a umbla cu colindatul în noaptea „Nașterii Domnului”.¹¹

În 1864 se notează zidirea unei școli românești în Turnișor,¹² iar în 1883 se arată că la biserica ortodoxă pînă atunci fără turn se adaugă o clopotniță.¹³

Considerînd că astfel de mărturii, deși mărunte, pot fi contribuții prețioase la lămurirea unor aspecte din trecutul nostru comun, mi-am îngăduit să dau la iveală cîteva.

⁸ Document aflător la Oficiul parohial evanghelic.

⁹ Comunicare făcută de preot Neagu Laurențiu în 1962.

¹⁰ Arhiva parohială evanghelică.

¹¹ Lokalkonsistorialprotokoll, 1821, nr. 12.

¹² Jurnalul parohial („Pfarramtliches Tagebuch”), 1859, p. 136.

¹³ Fernengel Gertrud: Aspecte din istoricul Școlii generale nr. 10 din Sibiu—Turnișor. Teză, p. 68.

Pămîntul Rîșnovului — păstrător al celui mai vechi edificiu religios din sudul Transilvaniei

Cercetările arheologice de la Rîșnov-Cetate, întreprinse timp de mai mulți ani, cu scopul inițial de a pune în lumină marea așezare dacică de aici, au avut ca rezultat și descoperirea unui deosebit de valoros monument arhitectural: biserica din „grădina” cetății.

Pentru prima dată acest monument bisericesc a fost reperat parțial în campania din anul 1973, iar degajarea completă a întregului plan a avut loc în anul 1976.

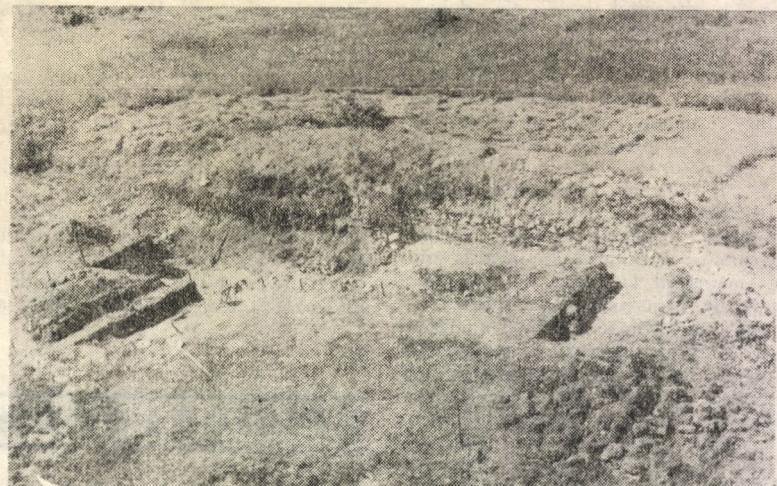
Este vorba de o biserică de tip navă, a cărei lungime totală este (la exterior) de 23,65 m (la interior, scăzînd grosimea zidurilor, 21,75 m). Nava ocupă 14,95 din lungimea totală iar altarul (cu chor) 8,80 m. Lățimea (la exterior) este de 11 m (la interior, 9,40 m). Deschiderea altarului are 4,50 m iar lungimea chorului 4,90 m. Intrarea se făcea dinspre vest printr-o poartă lată de 1,75 m, prevăzută cu un prag în trei trepte descendente spre interior, pe care probabil se aflau birne de lemn. În fața bisericii, pe o lățime ce o depășește pe aceea a monumentului și pe o lungime ce nu a fost încă determinată, se află un pavaj din piatră de riu, mai înalt spre margini și avînd la prag aceeași cotă cu nivelul de călcare al acestuia (probabil exista și un sistem de drenaj, deoarece altfel apele pluviale s-ar fi scurs direct în biserică).

După cantitatea mare de bolovani aflați în apropierea zidurilor se pare că și restul elevației era tot din piatră. Nu s-a găsit nici măcar un fragment de țiglă de la acoperiș, ceea ce înseamnă că acesta era din șindrilă. Lipsesc contraforții.

La început am fost înclinați să credem că este vorba de o biserică catolică, ridicată de populația de origine germană de la Rîșnov în primii ani de după stabilirea lor alături de romînii de aici. Faptul că ea nu este menționată în nici un document sau cronică săsească nu l-am considerat neapărat potrivnic acestei atribuiri. Au intervenit însă alte elemente, deopotrivă de importante și lămuritoare.

Primul îl reprezintă vestigiile arheologice descoperite în nivelul de călcare contemporan începutului și funcționării lăcașului de cult, în special ceramica databilă în secolele al XI-lea și cel următor. Un altul îl constituie fragmentul de zid care închide parțial semicercul absidei altarului. Degajarea totală a zonei din jurul lui a demonstrat că era vorba de fapt de masa prestolului. Un alt argument care se opune categoric atribuirii preconizate este deschiderea altarului. Aici, zidul estic al navei pătrunde prin doi pînteni în lățimea chorului și, ceea ce este extrem de important, se termină prin patru paralelipedice din tuf vulcanic din care cele două dinspre navă păs-

trează clar urmele de fixare și susținere a iconostasului. Ori, după cum bine se știe, iconostasul nu este specific nici bisericilor catolice, nici celor evanghelice de mai târziu.

Bazați chiar numai pe aceste argumente, dar în special pe elementele constructive specifice practicii unui anumit rit, putem afirma cu destulă certitudine că biserica din „grădina” cetății țărănești de la Rîșnov a fost ridicată de românii de aici în secolul al XI-lea ori la începutul celui următor și că în ea se practica ritul ortodox.

Mai există însă și alte argumente care, însumate celor de mai sus credem că nu mai lasă nici un dubiu asupra acestei atribuiri. Unul, poate nu cel mai important, poate fi și acela că atunci cînd sașii de la Rîșnov își construiesc o capelă în cetate, aceasta se petrece mult mai târziu (în veacul al XVII-lea) și are dimensiuni mult mai modeste (ceea ce arată că era adaptată și numărului de locuitori, deși este vorba de perioade despărțite de cîteva secole). Adăugăm apoi că în jurul bisericii, în afara ceramicii obișnuite, s-au mai descoperit două locuințe de suprafață, românești, databile în veacul al XII-lea deci contemporane edificului. Apoi nu înțelegem de ce un asemenea monument, cu dimensiunile fizice și cu importanța cultică în vremea aceea ar fi rămas neconsemnat de cronicile săsești, acestea făcînd mențiune despre oraș și cetate abia în deceniile 4 și 5 ale secolului al XIV-lea. Nu credem, de asemenea, că ei ar fi lăsat să treacă un răstimp de peste patru secole între distrugerea bisericii din „grădina” și zidirea capelei din cetate, fără a avea un lăcaș de cult pe Acropolă, în condițiile extrem de vitrege ale deselor invazii mongole și turcești, ca și în nesiguranța provocată de luptele sociale și politice

ce au cuprins și Transilvania în tot evul mediu.

La toate acestea se mai adaugă și faptul că ridicarea (anevoioasă și îndelungată) a acestei biserici de către

populația săsească, în cetate, nu și-ar fi avut sensul în același timp cu construirea bisericii catolice din oraș. Mai trebuie considerate și alte aspecte, deja menționate de altfel, anume lipsa contraforților (pentru încărare în stil și epocă) și, mai cu seamă, lipsa acoperișului de țiglă, fapt neîntîlnit încă la bisericile săsești.

Iată, așadar, numai cîteva din temeiurile ce ne dau dreptul să conchidem că atribuirea etnică și de rit a lăcașului de cult de la Rîșnov-Cetate trebuie făcută exclusiv pe seama românilor din această localitate și că el reprezintă cel mai vechi monument bisericesc, ortodox, din sud-estul Transilvaniei descoperit pînă acum.

Dacă începutul bisericii este mai greu de precizat, pentru distrugerea sa propunem anul marii invazii mongole din 1241, după care românii își edifică o nouă biserică, în localitate, poate chiar aceea despre care știm că a primit ajutoare diverse din Țara Românească și mai înainte dar în special din vremea lui Mircea cel Bătrîn. Putem deci considera biserica de pe Dealul cetății drept o precursoră a celei din oraș și, astfel, argumenta încă o dată nu numai permanența și numărul mare al românilor din Rîșnov la începutul evului mediu (de fapt aceasta se poate deduce și din dimensiunile bisericii) ci și să aducem noi mărturii despre formele proprii de organizare a acestora, inclusiv cea religioasă. Totodată, acum ne este mult mai clar de ce de la Rîșnov provin cele mai vechi manuscrise religioase din România, poate nu doar copiate ci scrise chiar aici.

Florea Costea

Din valorile tradiționale ale poporului român

Portul popular românesc din Sudul Transilvaniei

— Zonele Branului și Țării Oltului —

Despre portul din sudul Transilvaniei s-ar putea spune, ceea ce este de fapt valabil pentru costumele naționale românești în general, anume că ei se caracterizează printr-o vâdită unitate morfologică și stilistică la toate piesele specifice care-l compun. Faptul că acesta se prezintă într-o mare varietate de forme locale, în cadrul etnografic,

sute într-una cu poalele, cu „pui” aleși în culori aprinse și dispuse peste umăr și peste cot, ca și în jurul gâtului, pe încrețitură. Șortul sau pastura, în gen de fotă, cu dungi alese în război, strânse în cingătoare lată din lână roșie, peste care apoi se înfășoară betele cu motivul de „ochi”, completează portul vechi.

mult, după anul 1900, cu portul din zonele Sibiului (mai ales Rășinari și Săliște), atingând o notă de certă eleganță.

În vechiul port întâlnim iile și cămășile cu croi drept, lucrate din țesătură de bumbac și cîneapă, mai nou iile au croiul larg, cu „pumași întorși” ori cu „fodori”, iar în locul cusăturilor cu motive colo-

ce se înșiră de-a lungul Carpaților, nu vine decît să confirme legea unității în diversitate.

Avînd aceeași origine, cu trăsături transmise din generație în generație, de o populație care a practicat aceleași ocupații, în special agricultura (adeseori în terase ce urcă peste 1.000 m), ca și creșterea vitelor mari și oieritul (local, pendulator sau de transumanță), portul popular constituie, poate, astăzi elementul principal în definirea zonelor etnografice, reflectînd modul de viață, atît prin materialele folosite, prin croiul pieselor cît și prin decorul lor.

În general, portul tradițional este lucrat din fibre textile vegetale (cîneapă, in etc.) și animaliere (lînă, pînă), din piei și blănuri, toate prelucrate odinioară în cadrul industriei casnice și folosind tehnici și procedee rezultate dintr-o bimilenară istorie (țesut, împletit, brodat și cusut, dat la pîuă etc.).

Zona Branului, strîns legată de Țara Birsei, dar nu mai puțin făcînd aproape corp comun cu zonele din Muscel și Argeș, se remarcă în ceea ce privește portul prin croiul larg și drept al pieselor, veste negre purtate atît vara cît și iarna sub haina de dimie de către bărbați. Paralel, s-a menținut aici și portul mocănesc, cu pieptare, cojoace, căciuli rotunde și opinci. În același timp, portul femeiesc strălucește prin iile cu broderie bogată, ce acoperă aproape toată suprafața pînzăturii fine din care sînt lucrate, la care se adaugă fotele, briul, vestele de catifea decorate cu broderie de mătase și strasuri, nota de rafinată distincție fiind conferită mai ales de maramele țesute din borangic cu alesături și cu motive stilizate geometrice (cf. volumul *Portul popular din zona Branului*, de C. Irimie, Ed. Meridiane, 1960).

Țara Oltului cuprinde, de fapt, trei mari zone de port popular, în care oamenii acestor locuri s-au întrecut în a realiza, cu mijloace relativ modeste, veritabile opere ale artei țesutului și alesăturilor, ca și în ceea ce privește lucrările în piele. Am putea spune că portul popular a oferit aici nu numai o posibilitate de exprimare a talentului și gustului pentru frumos ci — în trecut — chiar o reacție (pe care o regăsim și în alte genuri ale artei populare, cum ar fi tricoulul înscris pe betele de la Săliște sau chiar pe unele icoane pe sticlă din secolul XIX), deci o atitudine protestatară la adresa regimurilor ce asupreau și exploatau poporul român.

O trăsătură generală de stil a portului din Țara Oltului este sobrietatea și vigoarea care vrea, parcă, să evidențieze și mai mult dirzenia și hărnicia oamenilor de aici, care au știut să stăpînească natura cu care s-au înfrățit.

Portul din zona Făgărașului propriu-zis păstrează, mai cu seamă în satele de sub munte (Drăguș, Sîmbăta, Ucea etc.), pînă în prezent un veritabil specific zonal, cu acele „pomeselnice cu urechi” în gen de maramă din pînă deasă de bumbac, purtate ca un fel de cunună sau cadru, apoi iile, cele mai vechi cu „pumași” și cu „obinzeli”, cu

Portul bărbătesc, mai sobru, cel vechi cu cămăși drepte și cu mînele largi ori cu „pumași”, mai nou cu cioareci sau pantaloni cu șerpă, iar deasupra pieptare „înfundate”, din piele de oaie cu broderie în culori dominate de roșu și vișiniu.

Pălăriile cu bor mic, cu „ciucuri” mari din lînă colorată, purtate și astăzi la Drăguș, căciuliile negre și pălăriile din paie purtate vara, întregesc imaginea unui port, la care se adaugă iarna, „buboul” alb, lucrat din lînă răscuită, țesut și dat apoi la pîuă și la vîltoare. (cf. *Portul popular din zona Făgărașului — Țara Oltului*, de C. Irimie, ESPLA, 1956).

În **zona Perșanilor**, cuprinzînd un grup compact de sate ce fac legătura cu Tirnavele și Țara Birsei, portul românesc, păstrînd pînă astăzi piesele de bază tradiționale, a asimilat într-o măsură mai largă unele elemente intrate mai cu seamă prin marfa confecționată de meșteri de la orașe.

Remarcabilă și demnă de reținut este, în satele „pădurene” (Bogata, Mateiaș etc.), pieptănătura cu „cunună” de tip dacic (la fel ca la pădureni Hațegului sau în unele zone din Munții Apuseni), apoi broderia lată pe „încrețitura ciupagelor” la iile femeilor, motivele geometrice mari, șirul de „pui” peste cot; la fel, „puii” aleși, chiar în pînă albă, pe toată mîneca, iar în față șorturile drepte cu mari motive geometrice, dispuse în șiruri orizontale.

„Pumași” lați de pe cămășile bărbaților, șerpărele, cizmele purtate aici foarte frecvent și de către femei, pălăriile de postav cu boruri late, precum și tendința de a împodobi toate piesele în culori vii, sau croiul adeseori evazat, cum întâlnim la pieptare și la vestele femeilor, dau o notă caracteristică, împreună cu celelalte trăsături, portului din această zonă (cf. *Portul popular din zona Perșanilor — Țara Oltului*, de C. Irimie, ESPLA, 1958).

Zona Avrîgului, cu un port cu structură comună celei din restul Țării Oltului, cochetează tot mai

rate la încheieturi, apar șirurile de piept și de-a lungul mînețelor.

Cătrîțele cu dungi roșii sînt înlocuite cu șorturi, iar bobul, care era aici „negru pana corbului” din lînă vopsită cu coajă de arin, este înlocuit cu „recălul” orășenesc.

Portul tinerilor din Avrîg, cu pălăriile de postav cu borul îngust și bogat ornamentate, cu „pieptare înfundate” cu broderie amplă, pantalonii strînși pe picior, „cîrpele” cu alesături purtate după șerpărele de piele etc., au aici un farmec neegalat.

Desigur că, și aici, apar diferențieri de la sat la sat, evidențiindu-se prin unele piese, cum ar fi pieptarele lucrate la Racovița (în secolul XIX, după modele rășinărești).

Mai mult decît celelalte zone din Țara Oltului, în zona Avrîgului ornamentația portului joacă un rol deosebit, pe același repertoriu de motive și pe o cromatică specifică, în care roșul și albastrul erau altădată dominante, cu diferențieri la femei și bărbați, la tineri și vîrstnici.

Vălitura capului, numită și „păioară”, „gluga avrigenească” lungă și cu motive mari geometrice alese în țesătura de lînă dată la pîuă, deși sînt piese tot mai rare, apar încă în portul de sărbătoare sau la festivități (vezi volumul *Portul popular din zona Avrîgului — Țara Oltului*, de C. Irimie, ESPLA, 1957).

În încheiere, este de remarcat faptul că, odată cu transformările rapide în modul de viață, în Țara Oltului portul popular se transformă și el, unele piese caracteristice se păstrează, folosite la festivități și serbări populare, ca și în cadrul unor ceremonii legate de obiceiuri (de ex. nunta).

Datoria noastră, a tuturor, este să facem ca și aici portul popular ca parte integrantă a culturii și artei naționale, să fie păstrat și cultivat în cadrul acestor ceremonii și obiceiuri, făcînd ca — prin el — generațiile ce vor urma să descifreze semnificațiile istorice și să aprecieze talentul creator, nestins, al vrednicului nostru popor.

Cornel Irimie
Marcela Necula

Mănăstirea „Săraca”

Pe întregul teritoriu al Banatului, a existat în depărtatul trecut un număr mare de mănăstiri ortodoxe. Mărturiile istorice cunoscute vorbesc despre mănăstirea de la Morisena (Cenadul de astăzi) întemeiată în urmă cu o mie de ani, despre cele de la Vărădia, Caransebeș, Lugoj, Mănăstir, Căvăran, Partoș, Ilidia, „Săraca”, „Mrăcunea”, „Călugăra”, de la Cebza, iar altele și-au lăsat amintirea numai în numiri de locuri. Războaiele și vrăjmășia asupritorilor le-au împușinat însă numărul cu fiecare veac, astfel că între acelea care au rămas pînă astăzi se află și mănăstirea „Săraca” din județul Timiș, nu departe de orașul Gătaia.

Ridicată de mîini pioase la înbinarea șesului timișan cu regiunea deluroasă de la poalele Șumigului pe a cărei înălțime străjuia o cetate vestită, cu priveliștea deschisă larg pînă în mari depărtări, mănăstirea a trăit frămîntările veacurilor ce nu mai conțineau.

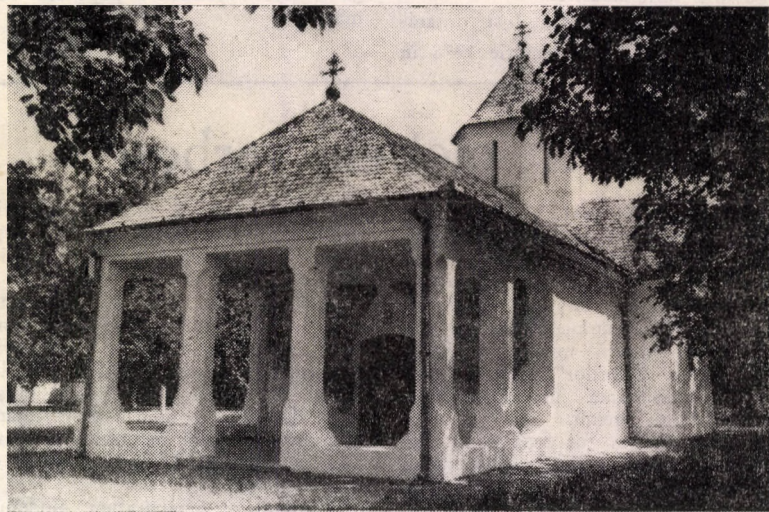
Cea mai veche știre despre lăcașul mănăstiresc din acest loc datează din anii 1270—1271. E pomenit apoi la începutul secolului XV ca centru de apărare a românilor împotriva încercărilor de a-i înstrăina de credința ortodoxă și de limbă, ca astfel să le slăbească unitatea și să se piardă în rîndurile asupritorilor. Sub dominația turcilor care a durat în Banat 164 ani (1552—1756), mănăstirea și-a îndeplinit chemarea, întărind încrederea credincioșilor în biruința cauzei lor. Din acest răstimp, o legendă spune că fiul mai marelui cetățean vecine s-a rătăcit în nesfîrșitele păduri ce acopereau aceste părți și că a fost găsit de un călugăr. Drept mulțumire, mănăsti-

între ele de asupritorii străini nu au putut opri legăturile dintotdeauna dintre toți românii, ei socotindu-se un singur popor și avînd în decursul veacurilor aceleași aspirații. Un raport din 1771, vorbește despre bunurile mănăstirii care erau îndeajuns de însemnate pentru a înlesni călugărilor îndeplinirea chemării duhovnicești și culturale, căci în două din cele mai mari chilii, dascălul Pahomie, cu multă știință de carte ca și mulții săi înaintași de aici și din toate mănăstirile, dezvăluia tinerilor fii de țărani tainele scrisului și cetitului. Din rîndurile lor s-au ridicat cărturari de seamă, cu rosturi în viața noastră națională și culturală.

Aceste osteneli ce urmăreau unitatea și ridicarea poporului, primejdiu planurile asupritorilor de altă limbă și credință și în 1782, mănăstirea a fost vîndută la licitație unui slujbaş împărătesc. Au rămas zadarnice toate împotrivirile și încercările de a o redobîndi. În 1865, un istoric scria că biserica mănăstirească amenința să se ruineze, iar peste dărimăturile chiliilor creșteau buruieni. Lată de ce credincioșii, în îndurerarea lor sufletească au numit-o: „Săraca”.

Aceasta este istoria mănăstirii pînă la anul 1934 cînd, după stăruințe îndelungate, conducerea bisericească din Banat o cumpără, redînd-o misiunii hărăzite de temeliului. Astăzi, prin purtarea de grijă a Înalț Prea Sfințitului dr. Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului și cu sprijinul forurilor de stat ce se îngrijesc de monumentele istorice, și-a primit iar strălucirea de altădată.

Cu formele ei liniștite și bine chibzuite, mănăstirea pare crescută din armonia firii ce o înconjoară. O

rea a fost dăruită bogat și ocrotită.

Dovezile scrise despre trecutul sfîntului lăcaș, după cum au însemnat călugării, au fost nimicite de flăcările unui incendiu. S-a păstrat însă pisană pe peretele de la intrarea în naos, din 1730, în care se spune că a fost reînnoit și pictat în acel an cu cheltuiala bunului credincios Lazarevici, egumen fiind prea cuviosul Simeon, iar sfințirea a săvîrșit-o episcopul Caransebeșului (și Vîrșetului) el însuși lăsîndu-i prin testament o danie. Puțin mai tîrziu, un alt episcop al aceleiași eparhii face aici o vizită canonică, la plecarea ducînd cu sine o icoană de preț.

Dintr-un document din anul 1775, aflăm că mănăstirea avea șapte călugări din care șase erau români, unii veniți din alte ținuturi românești, dovadă că granițele așezate

turlă frumoasă îi vestește din șosea prezența între pomii din vale, apoi se deslușește întreagă în haina ei de un alb scilpitor. Dincolo de zidurile ce o împrejmuiesc ca în îndepărtatul trecut, o curte mare bine împrejmuată și primitoare, îți lasă fermecătoarea priveliște a lăcașului. La intrare, pe peretele din afară, pasul și se oprește în fața unor tulburătoare înfățișări din Biblie, amintind credinciosului că are suflul, conștiința, și datorii de fapte pentru sine și pentru semenii. Apoi o ușă te duce într-o lume a liniște, în care lumina odihnitoare strecurată prin ferestrele înguste, deschide inimii întreaga învățătură creștină în imagini înălțătoare.

Aici, patru meșteri deosebit de înzestrați au acoperit în 1730, întreaga suprafață a pereților după rînduile străvechi și tradiția românească, cu cele mai însemnate și pilduitoare momente din viața Mîntuitorului, a Maicii Domnului, a Sfinților Apostoli, sfinților, cuvioșilor și proorocilor, lăsînd adevărate comori de artă, căreia iscusința unor artiști i-au dat de curînd prospețimea și frumusețea din început.

Tot ce te înconjoară e un îndemn la trăirea în duhul adevăratei credințe, a credinței vii și ziditoare de bine, din care credincioșii vin în număr mare să se împărtășească, mai ales cu prilejul hramului ce se sărbătorește în ziua de 6 august, praznicul Schimbării la Față.

Astfel, mănăstirea „Săraca”, monument istoric, și-a șters înțelesul lăsat de trecutul ei dureros și vorbește mulțimii de închinători și de vizitatori, despre lupta necurmată a poporului român pentru propria cauză la care a luat parte cu dăruire și cu tot ce poate da țării credinței, lăsînd totodată pagini nu lipsite de însemnătate în cartea culturii și artei noastre.

Prot. Ion B. Mureșianu

Valori ale sufletului popular românesc

Mărțișorul

Se știe cîtă însuflețire trezește între români ziua de 1 martie. Indiferent dacă timpul din această zi e frumos sau urît, chipurile tuturor, mici sau mari, sînt strălucitoare, inundate de lumina și căldura unui vesel soare lăuntric. Fila calendarului parcă întoarce cu ea și sufețele, descoperindu-le doar fața senină și bună, generoasă și caldă, plină de gingașie și de delicatețe, de dragoste și de omenie, de farmec și de fericire. Prima zi a lunii martie este unul dintre momentele de vîrf ale sensibilizării tuturor românilor, dar un moment cu totul aparte. Nu este o sărbătoare în sensul curent al cuvîntului.

Totul se datorește unui schimb de daruri simbolice, lipsite de orice valoare uzuală, constînd dintr-o extraordinar de largă varietate de obiecte miniaturale, reproducînd lucruri și ființe reale sau imaginare. Legate cu un șnur împletit din două fire — unul alb, altul roșu — fie de arnici, adică de bumbac răscuit într-un fir, fie de borangic, adică de mătase depănată de pe gogoși, fie combinate, dar întotdeauna în cele două culori, aceste miniaturi devin portabile și se numesc *mărțișoare*. Prinse cu un ac cu gămălie la pieptul oricărei haine, ele sînt purtate la vedere de către toată lumea. Doar unii vîrstnici și

le ascund cu un zîmbet sub revere, considerînd că numărul anilor le impune mai multă sobrietate.

Originea mărțișorului de dar trebuie căutată în vechile credințe fetișiste ale primitivilor. În afară de învestirea magică a unor obiecte sau oase de animale cu puteri supranaturale — fetișurile — ei mai aveau credința că altele dețineau unele puteri apotropaice — apărătoare de duhuri rele și alungare a lor — sau oculte forțe transmisibile purtătorului. Acestea, ca să poată fi purtate, erau de dimensiuni mici, numindu-se

(Continuare în pag. a 4-a)

Expoziție de artă religioasă peste hotare

Protosințelul Timotei Tohăneanu de la Mănăstirea Brâncoveanu — Simbăta de Sus, județul Brașov, este un nume cunoscut datorită numeroaselor expoziții de pictură pe sticlă, majoritatea cu subiecte religioase, pe care le-a deschis în țară și peste hotare, expoziții pe care gazeta noastră le-a semnalat la timpul său.

La sfârșitul lunii ianuarie 1979, pictorul T. Tohăneanu s-a întors în țară dintr-un nou turneu de expoziții de pictură pe sticlă, deschise în a doua jumătate a anului trecut în R. F. Germania și Elveția.

Prima și cea mai de seamă expoziție din acest turneu a fost deschisă între 14—23 septembrie 1978 în cadrul Universității din Freiburg, care a fost vizitată de un numeros public, de artiști și personalități distinse, de români așezați pe acele meleaguri etc., făcându-i-se totodată o frumoasă popularizare.

Între 4—19 noiembrie 1978 a fost organizată a doua expoziție și anume în localitatea Saarbrücken, inaugurată chiar de ministrul culturii din landul respectiv, care a elogiart arta populară românească, precum și frumusețile țării noastre.

A treia expoziție a fost organizată între 11—22 decembrie 1978 în

sala festivă a primăriei din orașul Lüdenscheld, care de asemenea s-a bucurat de un frumos succes.

O reușită expoziție a fost organizată de asemenea în această perioadă la galeriile de artă „Hug+Colombo” din orașul elvețian Lugano,

cercetată și ea de foarte mulți vizitatori și admiratori ai acestui gen de artă, prin care P. Cuv. protos. T. Tohăneanu contribuie la mai buna cunoaștere în afara țării a artei noastre populare, a spiritualității noastre ortodoxe, dobândind totodată noi prieteni și admiratori pentru bogata creație artistică a poporului român.

Gh. P.

Prilej de înfrățire ecumenistă

Luni, 19 februarie 1979, ora 18, la sediul Episcopiei evanghelice-luthere C. A. din Sibiu, a avut loc festivitatea prilejuită de schimbarea conducerii Ramurei Sibiu a Institutului Teologic Protestant Unic de grad Universitar din Cluj-Napoca.

După ani și ani de activitate laborioasă, îndeobște cunoscută și pe drept prețuită, D-l profesor dr. Hermann Binder a părăsit funcția de decan (prorector).

Funcția aceasta a fost încredințată tânărului profesor dr. Christoph Klein, de asemenea binecunoscut în cercurile teologice de la noi.

Festivitatea a fost prezidată de Eminența Sa Episcopul Dr. Albert Klein care a avut cuvinte de aleasă prețuire pentru fostul decan și a arătat cât de justificate sînt speranțele care se pun în lucrarea pe care este chemat să o desfășoare noul decan.

A mai luat cuvîntul rectorul Institutului Teologic Protestant, D-l prof. dr. Erdő János.

P. C. pr. prof. dr. Grigorie Marcu, rectorul Institutului Teologic Universitar Ortodox din Sibiu, a subliniat activitatea ecumenistă a profesorilor Hermann Binder și Christoph Klein, precum și conlucrarea frățească dintre teologii ortodocși și protestanți din țara noastră.

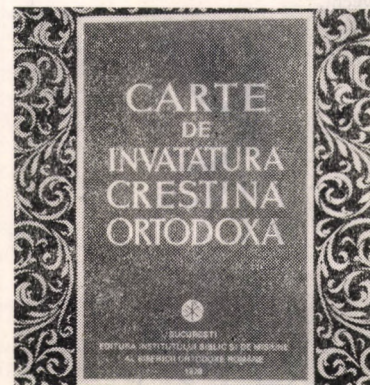
Publicații ale Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române

1. *Carte de învățătură Creștină Ortodoxă*, tipărită cu binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, București, 1978, 208 pag.

Răspunzînd unei necesități reale pe care au resimțit-o atât credincioșii cît și preoții, Conducerea noastră bise-

2. *Liturgica teoretică*, Manual pentru Seminariile teologice, tipărit cu binecuvîntarea Prea Fericitului Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, București, 1978.

Unui alt colectiv de profesori de teologie, coordonat de pr. prof. dr. Ene Braniște de la Institutul Teologic

ricească a încredințat unui colectiv de profesori de teologie, aflat sub îndrumarea Prea Sfințitului Episcop Vasile al Oradei, sarcina de a alcătui o „Carte de învățătură creștină ortodoxă”. Lucrarea a fost elaborată după modelul „Mărturisirii ortodoxe” din 1952, cu deosebirea că nu mai sînt folosite întrebările și răspunsurile, ci întreg materialul este prezentat sub forma unor scurte cateheze.

Expunerea clară și sistematică, bogată fundamentare biblică și patristică imprimă „Cărții de învățătură” valoarea unui prețios îndreptar al credinței și trăirii creștine ortodoxe.

Universitar din București i se datorește apariția manualului de „Liturgică teoretică” pentru Seminariile teologice din țară.

Lucrarea de față se adaugă altora de același gen, apărute pînă în prezent: manualul de „Istoria Bisericii Ortodoxe Române” (a doua ediție este pe punctul de a fi difuzată), manualul de „Teologie Morală”, „Studiul Vechiului Testament”, „Explicarea Apostolului”.

Remarcăm frumoasa prezentare grafică și bogata ilustrație fotografică, de real folos pentru pregătirea temeinică a tinerilor seminariști cărora le este dedicat manualul.

Cînd... pietrele vorbesc

În anul 1970, prof. Vasile Drăguț, după o muncă susținută de o exemplară dăruire pentru trecutul artistic medieval de pe pămîntul transilvan, publica lucrarea „Pictura murală din Transilvania”, completînd lipsa unei sinteze a picturii murale românești din „Țara Plaiurilor”, cum era numită Transilvania în documentele medievale ale vremii.

Consecvent în tot ceea ce a cercetat, revenind asupra monumentelor problemă, care, datorită transformărilor suferite de picturile murale din bisericile de zid, în decursul secolelor s-au deteriorat, folosind metode moderne de cercetare și un colectiv de cercetători de o înaltă competență,

autorul a reușit să facă ca zugrăvi, ierarhi și ansambluri murale să-și ocupe locul binevenit în cronologia medievală.

Dacă în anul 1970 se consemna anul 1486 ca datare provizorie pentru zugrăvirea bisericii mănăstirii Rîmeșului, de către Mihul de la Crișul Alb, anul 1978 aduce satisfacții deosebite în munca de cercetare și aceasta datorită metodelor moderne care au elucidat la justa valoare o enigmă a istoriei.

Folosindu-se o aparatură modernă de specialitate în domeniul radiațiilor invizibile, s-a facilitat posibilitatea de a se citi în întregime inscripția referitoare la zugrăvirea bisericii și

s-a constatat că anul în care Mihul de la Crișul Alb și-a terminat lucrarea sa este 1376.

Iată cum fiecare zid, fiecare cruce devine un mesajer peste timpuri a ceea ce am fost și sîntem, a ceea ce trebuie să fim. Cronica în piatră de la Rîmeși, dezvăluită datorită cercetărilor prezente acolo unde istoria pulsează în adîncuri, redă Istoriei Bisericii Ortodoxe Române, numele unui ierarh necunoscut și completează date de ordin istoric artistic și organizatoric.

Mănăstirea Rîmeșului de pe valea Geoagiului a rezistat tuturor vicisitudinilor timpului. Nici tunurile lui Buccov, nici represaliile organizate împotriva răsculaților conduși de Horia n-au reușit să-i smulgă taini-

cele mesaje pe care a vrut să le transmită posterității.

Dacă lucrările de specialitate pentru secolul al XIV-lea ne consemnau doar doi zugrăvi, pe Teofil de la Streisengeorgiu și Grozie de la Strei, astăzi numărul lor este amplificat cu Mihul de la Crișul Alb și o dată certă — 1376. Zugrav conștient de valoarea operei sale pe care o datează, Mihul ne determină a conchide că n-a fost la prima sau ultima sa lucrare realizată.

Mențiunea în inscripție a numelui unui arhiepiscop Ghelase deschide posibilitatea istoricilor bisericești de a-și revizui tabelele cronologice asupra ierarhiei și vechimii organizării administrative bisericești din Ardealul secolului al XIV-lea.

Inscripția de la Rîmeși vine să deschidă o nouă porțiță spre trecutul istoric al Transilvaniei, nu numai datorită prezenței unui pictor autotăton de mare talent, dar și a posibilităților oferite de această inscripție de a ne forma o imagine mai concretă asupra vieții culturale și sociale. Românii din această parte a Transilvaniei, în această etapă istorică, au fost capabili să-și rezolve pe plan local exigențele de ordin artistic și cultural.

(Spre o mai amplă documentare asupra importanței descoperiri de la Rîmeși facem trimitere la articolul „Monumentele — mărturii ale istoriei noastre”, semnat de Liana Tugearu, în săptămînalul „România Literară”, nr. 1 din 4 ianuarie 1979.)

Pr. Partenie Pop

Mărțișorul

(Continuare din pag. a 3-a)

amulete sau talismane. Diferite tipuri de amulete au fost găsite de către arheologii noștri și în mormintele dacilor. Uneori simpli dinți de animale — urși, mistreți, lupi etc. — altele înveliți în argint. Aceste amulete se legau și se purtau de gît. Purtătorul era convins că prin dînte i s-a transmis puterea animalului respectiv, că la vinarea semenilor acestuia va avea șanse superioare și că orice i-ar putea cauza vreun rău se va teme și-l va ocoli.

Unii latiniști au susținut că originea mărțișorului este o moștenire de la strămoșii noștri romani. La ei ziua de 1 martie era sărbătoarea de cinstire a femeii-mame și se numea Matronalia. Ea amintea un cunoscut episod din legende în legătură cu fundarea Romei. După trasarea cetății și uciderea lui Remus, Romulus și oamenii lui neavînd femei, s-au dus în cetatea sabinilor — un alt trib vecin — oferindu-le o serbare. Latiniștii susțin că dansul oferit de Romulus și ceata lui ar fi fost Călușul (Călușarii). Legenda spune că în final dansatorii s-abînză, zmulgîndu-le fetele și fugind cu ele la Roma. Pînă să se desmetecască sabinii și să se pregătească de război a trecut un an. La 1 martie oștile romanilor și

sabinilor au ajuns față în față. În acest moment sabinile — devenite acum femei romane — au ieșit toate din Roma, s-au așezat între oști și ridicîndu-și pruncii în fața armelor au cerut bărbatilor și părinților lor să se impace. Ovidiu în „Fastele” (III, 225—230) scrie că rezultatul a fost: „Socrîi dau ginerilor mîna, pe-alor o primesc. Fetele vrednice-și îmbrățișează, pe scuturi buncii poartă-și nepoții. Niciînd scutul n-a fost mai plăcut.” Apoi buncii și-au copleșit cu daruri nepoții.

Există, desigur, și legende românești asupra originii mărțișorului. Dar, ca toate legendele, ele nu preced faptul real, ci îl constată, dînd apoi friu liber imaginației ca să-l explice.

Cu ușoare variații de la ținut la ținut, în trecut dăruiau mărțișoare părinții copiilor, bărbaii nevestelor tinere și flăcăii fetelor. Scriitorul G. Sion spune că prin Moldova, pe vremuri se făceau schimburi de mărțișoare nu numai între rudeni, ci și între familii diferite. Atunci ele constau din bănuți de argint sau de alt metal — după starea omului — care se găureau și se purtau cu șnur la gît de fete și la mîna de copii. Prin Banat bănuțul era înlocuit cu mărgelă — la început tot de metal.

Altădată mărțișoarele erau numai din metal. Rolul apotropaic al obiectelor de metal în diferite împrejurări mai grele (naștere, moarte, vreme tare etc.), este cunoscut. Și nu numai la români a existat acest cult magic al metalelor. Pînă și potcoava de pe praguri nu însemna o chemare a norocului, ci o îndepărtare a nenorocului. Pitagora spunea că piinea nu trebuie ruptă, ci tăiată cu cuțitul ca să nu poată fi vrăjită. Același rol apotropaic îl avea și culoarea roșie, amintind singele jertfelor de îmbunare a duhurilor rele. Din superstiția populară roșul a ajuns pînă la liniile papale și la purpurile regesti. Metalul și roșul nu puteau lipsi nici din talismanul devenit cu vremea mărțișor. Mai tîrziu sentimentele cu care se dăruia bănuțul cu șnur au început treptat să se decanteze, credințele superstițioase subțindu-se pînă la dispariție. Românii de cînd se știu dăruiau mărțișoare copiilor ca să le poarte noroc, să fie curați ca argintul și tari ca metalul la sosirea primăverii, să nu-i scuture frigurile și să fie feriți de ochi (deochiul) și lucruri „nu bune”. Fetele le primeau ca să aibă noroc în dragoste, să nu se îndoiască de sentimentele flăcăilor care dăruiau și sub soarele arzător al verii, să-și păstreze obraji curăți și rumeni, adică albi și roșii precum firele șnurului. Schimbul reciproc între familii semnifica urări de sănătate, belșug și fericire.

Ca să aibă efectele scontate mărțișorului impunea și anumite obligații. Actul dăruirii trebuia ferit de soare și de martori. Îl trebuia să aibă loc în dimineața zilei de 1 martie. În cîteva zone restrînse se dăruia și în ajun, seara, dar numai fetelor, pentru ca în noaptea respectivă să-l poată pune sub pernă. Mai multă variație zonală era în purtarea mărțișorului: 12 zile, pînă la sfîrșitul lunii, pînă treceau „babele” — uneori și „moșii” — pînă apăreau berzele, pînă înfloreau unii pomi etc. Atunci se atîrna de o creangă cu credința că astfel pomul va fi mai roditor și va transmite sănătate și frumusețe copiilor. Fetele preferau un vișin sănătos: „Eu îți dau mărțișorul, tu să-mi dai roșiorul” sau „albiorul și roșiorul” (florilor și fructelor). Berzelor li se arunca: „Na-vă negrețele, dați-mi albețele.” Mărțișorul se păstra astfel pînă se auzea cucul. Atunci șnurul se aprindea și cu el fumegînd se înconjura de trei ori capul „pentru curățire”. Cu bănuțul se cumpăra caș de oaie și se minca, tot pentru albul și frăgezimea feții.

Căldura și frumusețea obiceiului au lărgit cercul donatorilor și beneficiarilor. Astăzi dăruiesc și primesc mărțișoare și mamele de la copii, buncii de la nepoți, dascălii de la elevi, tovarășii de muncă, soții etc., ca să nu mai vorbim de prieteni și de tinerii care se simpatizează sau se iubesc. Ca material nu mai domină metalul, bănuții dispărînd. Mărțișoa-

rele se confecționează din diferite alte materiale, în special plastice. Varietatea extrem de largă a miniaturilor permite fiecăruia să caute din timp modele cît mai corespunzătoare sentimentelor dominante cu care se vor dăruia unora sau altora. Dragostea, prietenia, stima sînt principalele resorturi psihice ale actului de dăruire și primire a mărțișorului, dar ele subsumează și nerostite urări de bine, sănătate și succes, transmiterea bucuriei din preajma reînvierii naturii, dorința ca pe calea înțelegerii afective să se topească — precum zăpada de fața soarelui — eventualele asperități dintre cei doi, atașamentul, optimismul, altruismul, într-un cuvînt întreg peisajul seninătății sufletești care înnoiează omul. Astfel mărțișorul, ca obiect, a devenit astăzi între români un pretext al dezgăzuirii minunatului fluviu al frumosului omenes. Un frumos atît de fermecător, încît a devenit contagios. Prin orașele transilvane pot fi văzuți astăzi tineri de alte naționalități care poartă pe piept cu aceeași bucurie românescul mărțișor.

Catalizator al frumuseții sufletești, pretext al tensionării noastre sensibile, mărțișorul nu descinde din memoria românească, nu este o simplă tradiție, o uzanță care poate să fie și să nu fie. Mărțișorul este parte intrinsecă a structurii noastre spirituale, o admirabilă expresie a nobilei sufletului românesc.

Corneliu Dragoman

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. Nicolae Mladin, Mitropolitul Ardealului — președinte; Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan — redactor responsabil; Lector Aurel Jivi — redactor adjunct; Arhid. Gheorghe Papuc, Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu — membri; tehnoredactor: Diac. Ezechiel Oancea.

Cititorii din străinătate se pot abona, adresîndu-se la ILEXIM Departamentul Export — Import Presă P.O. Box 136-137 — telex: 11226, București, str. 13 Decembrie nr. 3.